

1.

Twaalf jaar geleden woonde ik voor een periode van acht maanden in een klein dorp in Noord-Ghana. Ik deed er vrijwilligerswerk en probeerde de taal en vooral de lokale gemeenschap zo goed mogelijk te leren kennen. Dat ging met vallen en opstaan, na een paar maanden had ik in ieder geval wel vriendschap weten te sluiten met enkele bewoners van het dorp.

Met hen zat ik tijdens een lome, warme middag op mijn veranda met een kalebas lokaal gebrouwen bier. In de verte zagen we de bewaker van het priesterhuis lopen. In zijn ene hand had hij een stok, in de andere een lang ding dat hij meesleepte over de grond. Toen hij dichterbij was gekomen zagen we dat ‘dat ding’ een dode slang was. Ik schrok, maar mijn vrienden knikten berustend. Ze zeiden: *Snakes are dangerous. Snakes should always be killed*- Slangen moeten altijd gedood worden. Nu was ik geen bioloog van beroep, maar mijn natuurkennis reikte nog wel net ver genoeg om te weten dat er maar een paar voor mensen dodelijke slangensoorten bestaan. Een latere wikipedia-zoektocht bevestigde dat, het zijn er hoogstens tien. Toch worden, ook niet-gevaarlijke soorten, op vele plekken in de wereld graag afgemaakt, want de slang ademt gevaar uit, hij heeft een slechte reputatie, net als de haai, en dan kun je maar het beste het zekere voor het onzekere nemen, ongeacht de gevolgen die dat eventueel heeft voor het natuurlijk evenwicht. Bovendien kun je er mooie tasjes of schoenen van maken.

2.

Toch is daarmee niet alles over de slang gezegd. Heeft u bijvoorbeeld wel eens op het symbool van de apotheker gelet? Een slang die een stok omstrengelt, de esculaap, het symbool van de geneeskunst! Wat veel mensen ook niet weten is dat het gif van een aantal slangensoorten stoffen bevat die gebruikt worden in de geneeskunde om medicijnen van te maken. In oude culturen waar afgoderij een belangrijke rol speelde, werd de slang vaak beschouwd als een vruchtbaarheidssymbool, iets wat wellicht verband hield met zijn fallische vorm. De slang spreekt dus hoe dan ook tot de verbeelding, ook in positieve zin. Maar laten we eerlijk zijn: de associatie met dit glibberige beest is toch vooral een negatieve en het zou maar zo kunnen dat het Paradijsverhaal, zojuist voorgelezen, over de slang in de tuin, daar in grote mate aan heeft bijgedragen.

3.

Kijken we nog eens naar dat verhaal. De slang vervult er een listige sleutelrol in. Hij weet namelijk precies waar de zwakte van de mens zich bevindt, ook al is die nog maar pas geschapen. Datgene wat hij niet mag, waar hij met zijn tengels van af moet blijven, is uiteindelijk altijd het meest aantrekkelijk voor de mens. Dat weet de slang en dat weten wij allemaal. Stelt u zich eens voor dat ik hier bij wijze van experiment zeven kistjes neerzet en ik nodig u uit om er zes van te openen, u mag ze zelfs houden, inclusief de inhoud, maar de zevende blijft gesloten. Daar mag u niet aan komen. Ik durf te beweren dat uw hoofd dan toch vooral bij dat kistje is: wat zit daar in? Waarom mag het niet worden geopend? De inhoud moet wel heel bijzonder zijn...

4.

Dat is precies de reactie van Adam en Eva, en van die typisch menselijke nieuwsgierigheid maakt de slang misbruik. Als een glatte autoverkoper benadert hij de vrouw en vraagt haar waarom ze niet van die ene boom mogen eten? Het is geen objectieve vraag, integendeel, de slang voegt er nog een aanlokkelijk aanbod aan toe: juist eten van die boom zal deuren openen, ‘jullie zullen worden als goden, wetend wat goed en kwaad is’, luidt zijn reclame-slogan. En dan vallen plotseling alle andere bomen in het niet bij deze ene boom: het lijkt ineens de mooiste van allemaal te zijn, met de lekkerste uitziende vruchten. En zo heeft de slang de vrouw en haar man om de tuin geleid, ze gaan voor de bijl en eten van de vrucht...

5.

Dan staat er in de tekst: ‘toen gingen de twee de ogen open.’ Een belangrijk moment in het verhaal. De mensen worden geconfronteerd met de naakte waarheid: ze zijn helemaal niet geworden als goden. De mens, die kroon op de schepping, is een keizer zonder kleren geworden. ‘En zij wisten dat zij naakt waren.’ Onwennig knutselen ze van vijgenbladeren twee schaamschortjes in elkaar. Schaamte is het enige wat er van hun onschuld overblijft. En ze hebben slechts één inzicht gekregen, namelijk dat de slang hen bij de neus heeft genomen, zijn belofte bleek een lege huls. Van de oorspronkelijke gelijkwaardigheid tussen de man en de vrouw, mens en mens, als hulp en tegenover, is niets meer over: de verdel en heerstactiek van de slang heeft zijn verboden vruchten afgeworpen...

6.

En dan komt de Vader thuis. Hij treft zijn huis niet in goeie staat aan. Er is iets fundamenteels veranderd, voelt hij. Hij roept zijn kinderen, maar geen antwoord, ze hebben zich verstopt. Na een korte zoektocht vindt hij ze, ziet hun bladerkleding, en weet dan dat ze hebben gegeten van de boom van goed en kwaad. Hij vraagt het hen toch nog, een beetje voor de vorm lijkt het, en dan geeft de man het lafste antwoord denkbaar: de vrouw die jij mij gaf, die gaf mij van de boom. Het klinkt als: ‘ik kon er niets aan doen, ik werd er toe gedwongen door dat vrouwmens naast mij, sterker nog: door jou, God, want jij gaf me haar.’ De vrouw zegt: ‘de slang heeft mij verleid en ik at.’ Dat is tenminste een eerlijk antwoord, maar het blijft al met al een beschamende vertoning die niet zonder gevolgen kan blijven.

7.

Wordt de mens vervolgens bestraft? Ja en nee. De ‘straf’ die God uitdeelt, is eigenlijk niets anders dan de beschrijving van de normale ‘natuurlijke’ toestand van de mens, de *condition humaine*. Dat de vrouw in zwangerschap en bij het baren moet zwoegen, we weten niet beter. En dat de mens in het algemeen hard moet werken om brood op de plank te krijgen is nagenoeg bekend. De essentie van het verhaal is dat dat niet in overeenstemming is met het Scheppingsplan van God. Hij had het anders voor zich gezien, maar de ongehoorzaamheid van de mens, dwingt hem om zijn bestemmingsplan aan te passen.

Maar daarmee is de slangenkuil die de wereld soms is, nog geen voldongen feit. De schrijvers van dit prachtige verhaal willen duidelijk maken dat de wereld zo niet bedoeld is. En daarom moet je het verhaal dus eigenlijk van achteren naar voren lezen. Van het zwoegen van ons bestaan, de pijn, het vluchtgedrag en bedrog, naar een vreedzame, paradijselijke manier van met elkaar leven, onderlinge solidariteit, genoeg nemen met wat je hebt, je goed voelen over jezelf en elkaar, geen schaamte kennen, maar een wereld vormgeven waarin we, zoals we zullen zingen: nieuw en bloot zullen staan in morgenlicht, onstuitbaar vrij, zo nieuw als hij.

8.

En de slang? Hij had blijkbaar eerst pootjes, maar moet nu door het stof kruipen. Met de straf die hij van God krijgt, is hij er alleen maar gevaarlijker op geworden. Vanuit het struikgewas loert hij en slaat dan zomaar ineens toe, ‘bijt in hielen.’

Het is de kunst om je te wapenen tegen dit soort slangen. Tweedrachtzaaiers, mensen die met twee tongen spreken, je proberen te verleiden tot dingen die je eigenlijk helemaal niet wil, die misbruik maken van je zwakte.

Moge deze bijeenkomst en de hopelijk vele die daar nog op zullen volgen hier in Eindhoven en in Veldhoven en waar dan ook maar, ons bij de les houden, de les van dat Oude Boek: dat we niet geschapen zijn voor het duister, zondige wezens zijn geneigd tot alle kwaad, maar dat een ieder van ons een zuivere kern heeft, waarmee we ons kunnen wapenen tegen al het kwaad van deze wereld, een stukje paradijs op aarde maken...

Zo moge het zijn.